

ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГОВОЇ СИСТЕМИ КАРУС НА ЗАНЯТТЯХ З КОНСТРУЮВАННЯ У СЕРЕДНІЙ ГРУПІ ДИТЯЧОГО САДУ

Гулько Ю. А. Застосування тренінгової системи КАРУС на заняттях з конструювання у середній групі дитячого саду. У статті викладене положення про єдність аналогізування, комбінування і контрастного реконструювання в структурі творчої діяльності дошкільника. Описуються шляхи застосування тренінгової системи КАРУС на заняттях з конструювання із синельного дроту. Впровадження цієї методики показало, що у дітей четвертого і п'ятого років життя в процесі конструювання стихійно проявляються ознаки мисленнєвих тенденцій до аналогізування, комбінування і реконструювання. А по мірі набуття дитиною досвіду конструювання, а також по мірі виявлення індивідуальної специфіки її мислення, вже більш-менш чітко позначається якась одна провідна мисленнєва тенденція.

Ключові слова: конструювання, аналогізування, комбінування, контрастне реконструювання.

Гулько Ю. А. Применение тренинговой системы КАРУС на занятиях по конструированию в средней группе детского сада. В статье изложено положение о единстве аналогизирования, комбинирования и контрастного реконструирования в структуре творческой деятельности дошкольника. Описывается использование тренинговой системы КАРУС на занятиях по конструированию из синельной проволоки. Показано, что у детей четвертого и пятого года жизни в процессе конструирования из синельной проволоки в разной степени и стихийно проявляются все мыслительные тенденции к аналогизированию, к конструированию и к контрастному реконструированию. А по мере приобретения ребенком опыта конструирования, а так же по мере проявления его индивидуальной специфики мышления, уже более менее четко проявляется какая-то одна ведущая мыслительная тенденция.

Ключевые слова: конструирование, аналогизирование, комбинирование, контрастное реконструирование.

Постановка проблеми. Розвиток у дошкільника розумових тенденцій до пошуку аналогів, їх комбінування і реконструювання (перероблення на-впаки) служить створенням міцної основи для подальшого розвитку стратегіальної спрямованості його розуму, необхідної для успішного вирішення нових актуальних задач різної масштабності. Саме вміння відшукувати аналоги і комбінувати їх між собою в єдине смислове ціле, а також вміння здійснювати розумові дії за принципом протилежності, дадуть дитині можливість не тільки творчо підходити до пошуку нових рішень, а також орієнтуватися в лавині надлишкової інформації, якою перенасичене сучасне цифрове суспільство. Так само здатність аналогізувати і комбінувати обумовлює розвиток інтелектуальних умінь дитини використовувати відомі їй структури і функції (окремо або в певних поєднаннях) при осмисленні нової пізнавальної інформації. Адже відомі дитині аналоги та варіанти комбінацій виступають смисловими орієнтирами, по яким дитина розуміє нову інформацію, а інтелектуа-

льні вміння комбінувати та реконструювати нову інформацію у певні смислові конструкти, обумовлюють розвиток і поглиблення процесів розуміння (В.О. Моляко). Мова, таким чином йде про продовження впровадження науково-практичних розробок, виконаних в парадигмі стратегіальної концепції творчої діяльності [4] в практику дошкільної освіти.

Отже, **метою** даної публікації є виклад результатів дослідження особливостей проявів провідної мисленнєвої тенденції при розв'язуванні дітьми задач на конструювання, а також опис методики конструювання з синельної дроту, що спрямована на розвиток у дітей розумових тенденцій до пошуку аналогів і комбінування.

Виклад основного матеріалу. Для пояснення внутрішніх протиріч процесу творчого конструювання, ми вважаємо за необхідне описати положення про єдність аналогізування, комбінування і контрастного реконструювання. У будь-якій творчій діяльності дитини можна побачити дії по якомусь заданому ззовні зразку, дії спрямовані на роз'єднання і з'єднання частин, а також і контрастні, протилежні дії, зворотні заданому, очікуваному, протилежні чітко встановленому. Причому досить часто ці всі означені лінії виявляються як окремо, так і у процесі створення однієї конструкції.

Дії по аналогії своїм корінням відходять до наслідувальних дій. Сам по собі феномен наслідування складний, багатоаспектний, але ми зупинимося на тій його особливості, яка дозволяє говорити про його творчу суть. Дослідженнями М. О. Бернштейна, В. П. Зінченко, В. Т. Кудрявцева, О. В. Дибіна, Л. Ф. Обухової та ін. знято протиставлення наслідувальних процесів і творчих процесів. Дійсно, навіть прості наслідувальні фізичні дії не бувають точною копією свого зразка (це підтверджують як відомі дослідження М. О. Бернштейна так і сучасні апаратні дослідження), що ж говорити про більш складні види суто психічної діяльності, зокрема розумової діяльності. Л. Ф. Обухова розглядає наслідування як відтворення, як моделювання. О. В. Дибіна показує як саме механізми наслідування стають початковими механізмами формування досвіду творчості у самих маленьких дітей. Саме в наслідувальних діях дошкільнят, в перенесення ними тих зразків діяльності, що задані оточуючими їх дорослими, педагогами та іншими дітьми, проступають всі ознаки аналогізування. Це дає підстави розглядати наслідувальні дії як прастратегію аналогізування. У створюваному дитиною конструкті завжди проступить аналог за формою, структурою і (або) функцією. Також дошкільники легко комбінують аналоги або їх частини в структурі однієї конструкції, а це вже говорить про прояв мисленнєвого комбінування. Нашими дослідженнями показано які істотні трансформації може зазнавати аналог в процесі перенесення його дитиною в свою власну діяльність і в процесі комбінації його з іншими частинами. Це і обумовлює не копіювання, а саме створення нового конструкту але за заданим зразком [3]. Також дуже часто дитина робить інверсійні дії, дії перевертні, що ще більш істотно змінює структури або функції аналога. Психологічна суть інверсійних дій описані К. Чуковським на прикладах мовленнєвої дитячої творчості. Створюючи

свої мовленнєві конструкції, діти часто не тільки міняють місцями слова, словосполучення, речення, а також часто вони протипоставляють смисли, створюють конструкції по принципу «навпаки». Саме такими смисловими інверсіями обумовлюється смислова оригінальність. Наведемо відомий приклад взятий з книги К. І. Чуковського «Від двох до п'яти», коли маленька дівчинка створила реконструкцію пісні і радісно виспівувала: «дам шматок мого лока та склянку пирога». Як видно схема - структура речення повністю збережена, а ось смисл змінений. Предметно-практичне конструювання, також як і мовленнєве, багато на спонтанні інверсії, на роз'єднання встановлених структур та їх перестановку. Скажімо вбираючи паперову ляльку в паперову одяг, дівчинка одягла спідницю на голову ляльці так, що спідниця стала нагадувати корону. Такі контрасти смислів не тільки радують дітей, але і збагачують творчий досвід. У конструювання з геометричних фігур прояви структурних і функціональних інверсій можна зустрічати досить часто. Круглі предмети діти часом замінюють квадратними або трикутними (чоловічки з трикутними головами, круглі кузова машин, квадратні сніговики та ін). Перестановкам і змінам на протилежні піддаватися можуть не тільки структури конструкцій, а й функції. Скажімо пластмасовий човник перетворюється в дах будиночка. Так само предметні дії дитини можуть відбуватися не за зразком - як його навчили це робити, а альтернативними способами, які породжуються дитиною спонтанно. Скажімо, коли дитина бере предмет не руками, а ліктями, причому новий знайдений спосіб її радує, або, наприклад, намащує клеєм папір, не так як прийнято, а прикладаючи папір зверху на клейолівець і рухаючи бумагою по ньому.

Дослідженнями В. О. Моляко, Т. М. Третяк, І. М. Білої, Н. А. Ваганової, Н. М. Латиш та ін., виконаними в руслі стратегіальної теорії творчості, показана розвиваюча роль конструювання. Зокрема впровадження в практику розробленої академіком В. О. Моляко тренінгової системи КАРУС (аббревіатура розумових стратегій: аналогізування, комбінування, реконструювання та універсальна стратегія) дозволяє говорити про те, що навчаючись конструювати за цією методичною системою, як в предметному, так і в образному плані, дитина вчиться не лише переносити відомі їй структури і функції в нові пізнавальні і комунікативні ситуації, а також досвід конструювання дозволяє якісно змінювати розумову орієнтацію дитини в нових ситуаціях. Він дає дитині можливість впорядковувати різну нову інформацію подану в різних формах (вербальній, образній, предметній), утворювати з неї нові структури таким чином розуміти її. Саме в процесі конструювання у дитини розвиваються інтелектуальні навички не тільки предметного зовнішнього конструювання, але й розвиваються внутрішні розумові дії конструювання спрямовані на створення цілісних образних та понятійних смислових конструктів.

Адаптація системи КАРУС до вікових психологічних особливостей дітей дошкільного віку успішно відбувалася протягом кількох останніх десятиліть і зокрема отримані достовірні результати вироблення у дітей розумових тенденцій до пошуку аналогів, комбінування і реконструювання в різних

видах предметно-практичної та мовленнєвої діяльності. Самі ж тенденції мислення дошкільників до стратегіальної структури визначаються за наявністю тріади компонентів: 1) розуміння умови завдання на конструювання, 2) поява і реалізація задуму, 3) розв'язок конструкторської задачі, як створення цілісної завершеною конструкції.

Використання системи КАРУС в роботі з дошкільниками полягає в тому, що на діагностичному етапі дітям пропонується вирішити ряд задач спрямованих на пошук аналогів, комбінування і реконструювання, як правило це завдання на побудову конструкцій з різноманітного матеріалу. Якщо дитина приступила до виконання завдання адекватно поставленим умовам, розповідає про те, що вона задумала сконструювати, доводить свій задум до кінця у вигляді завершеного продукту (поробки), то у такому разі можна говорити про прояв розумової тенденції. Далі визначається домінуюча розумова спрямованість - на пошук аналогів, або на комбінування, або ж на контрастне реконструювання. А далі оцінюється рівень (високий, середній, низький) аналогізування, комбінування або реконструювання за показниками оригінальності, семантичної гнучкості (як використання знань з різних категорій) і точності виконання.

Розроблена нами методика проведення занять з конструювання із синельного дроту по системі КАРУС передбачає вибудовування ряду задач, що поступово ускладнюються. Ці задачі об'єднані по блокам, що направляють розумовий пошук дитини на підбір аналогів, на пошук варіантів комбінацій і на контрастне реконструювання. При цьому важливо враховувати, що розумові дії дітей лише в певній мірі обумовлюються видом завдання, а в основному ці дії, як розумові тенденції обумовлені внутрішньою індивідуальною специфікою мислення дитини, його суб'єктивної спрямованістю і установками [4]. Тому завдання, спрямовані на пошук аналогів, можуть деякими дітьми вирішуватися шляхом комбінаторних практичних і розумових дії, і навпаки, завдання на комбінування можуть вирішуватися через реконструювання або пошук аналогів і т.д.

Розробляючи зміст конструювання, важливо також спиратися на програмно-методичні розробки, які описують онтогенез конструювання як діяльності. Так, відомо, що конструювання розгортається як діяльність з опорою на спосіб конструювання. При цьому виділяється декілька таких способів як мінімум це конструювання по наочному зразком і по образним уявленням [5]

Розвиток розумових тенденцій до стратегіальної структури передбачає навчання дитини дотримуватися трикомпонентної структури описаної вище. Психолог простими словами пояснює дитині особливості кожного компонента: послідовність і важливість розуміння поставленого завдання; придумування задуму і його реалізацію; а так само можливості його зміни, доповнення, збагачення. Повторимо, що введення терміну «стратегія» (а по відношенню до конструктивної діяльності дітей - терміна «стратегіальна тенденція») дозволяє цілісно описувати творчий процес, який обумовлений не тільки розумовими можливостями дитини, а його суб'єктивними уподобаннями, осо-

бистими орієнтирами, загалом його індивідуальною особистісною специфікою. Тому розумова тенденція з ознаками стратегіальної структури - це таке внутрішнє психологічне особистісне утворення, яке вдруге неможливо відтворитися в точності (В. О. Моляко). Кожен раз навіть у однієї і тієї ж дитини при вирішенні нової задачі вона проявляється неповторно по-новому. Завдання психолога в даному випадку полягає у наданні дитині прикладів аналогізування, комбінування і реконструювання. А те, які і на якому рівні проявляться мисленнєві тенденції вже більше визначиться внутрішніми психологічними детермінантами.

Розроблена і апробована нами методика конструювання з синельного дроту дозволяє не тільки діагностувати у дитини провідну мисленнєву тенденцію, але так само і розвивати стратегіальну спрямованість дитячого розуму. На діагностичному етапі дітям пропонувалося конструювати прості об'єкти по наочному зразком, пропонувалося вільне конструювання з синельної дроту, а так же дітям пропонувалося видозмінювати задуми і способи конструювання з синельної дроту. Сама діагностична процедура зайняла 5 занять по 25 - 30 хвилин, метою яких було встановити провідну розумову тенденцію кожної дитини. Аналіз отриманих результатів дозволив зробити наступний висновок - в процесі конструювання з синельного дроту у дітей четвертого і п'ятого років життя стихійно виявляються і присутні ознаки всіх мисленнєвих тенденцій (до аналогізування, комбінування і реконструювання), а згодом в процесі набуття досвіду конструювання з синельного дроту позначається провідна тенденція.

Після діагностичного етапу діти навчалися творчому конструюванню з синельного дроту за методикою КАРУС.

Завдання для середньої групи закладу дошкільної освіти.

Завдання на підбір і конструювання цілісних аналогів.

Психолог показує дітям пухнастий синельний дріт, дає його розглянути, покрутити в руках. Орієнтовні, експериментальні і наслідувальні дії дитини з дротом відразу дадуть психологу інформацію про специфіку пізнавальної діяльності дитини, природної спрямованості її розуму, про переважаючі дії дитини на орієнтовному етапі. Далі психолог показує прямий дріт і питає, що він нагадує дітям, чим він може бути. Стимулюється підбір якомога більшої кількості аналогів по формі прямому пухнастому дроту. Кожна відповідь дитини оцінюється позитивно. Увага дітей звертається на те, що названі аналоги можуть бути близькими за формою (наприклад, чарівна паличка, олівець, застібка пальто, спиця, бурулька на ялинку), а можуть бути досить віддаленими, образними (наприклад, пряма доріжка в казкову країну). Діти четвертого року життя не здатні ще продукувати складні образні аналоги, тому психолог називає їх сам, як приклади, що дозволяють стимулювати наочно-образне мислення.

Психолог скручує дріт в коло, потім в кульку, в спіраль, трикутник і т.ін., потім просить дітей назвати якомога більше аналогів за зовнішнім виглядом зігнутого дроту. Стимулюється пошук віддалених аналогів, скажімо

зігнутий в трикутник дріт може бути шапкою, килимком, пірамідкою, а може бути і горою. А зігнутий в спіраль дріт може бути браслетом, змією, пружинкою, а може бути і віддаленим аналогом – вітряною завірюхою. Дріт скачаний в кульку може бути аналогом їжака, сонечка, планети, цукерки і т.ін. Віддалені образні аналоги психолог приводить сам, після того, як діти перестали висувати нові варіанти аналогів. Після підбору аналогів і їх обговорення, кожна дитина конструює з дроту той зразок - аналог, який їй найбільше подобається.

Завдання на підбір часткових аналогів.

Спершу психолог запитує дітей частиною чого може бути наш пухнастий прямий дріт. Дріт може бути аналогом ручки від ложки, хвостом лисички, частиною прикраси, стебликом колоска або квітки, гілочкою і т.д. Потім психолог згинає дріт півколом і питає частиною чого тепер може бути наш дріт. Звичайно, він може бути частиною вудки, половинкою яблука, не повним місяцем, частиною тарілки, крилом метелика тощо. Надаючи дроту різної форми, психолог стимулює розумовий пошук дітей, направляє на підбір часткових аналогів. Якщо діти продовжують підбирати цілісні аналоги, психолог не приймає їх відповіді, а кожен раз каже, що потрібно думати, на частину чого схоже наша дріт, тобто частиною, половинкою чого він може бути. Подібні завдання створюють базис для майбутнього більш складного конструювання з синельної дроту, коли багато деталей комбінованої цілісної конструкції створюються з часткових аналогів (наприклад., скручений в кульку дріт буде головою птиці, а дріт сформований у форму трикутника - криломі).

Завдання на підбір аналогів по функції.

Психолог показує дітям різні способи згинання дроту і пропонує подумати що ще згинається так само як дріт (пластилінові палички, картонні трубочки, аркуші паперу, товсті нитки, пластилінові ковбаски, гумки для волосся навіть гімнасти-акробати). Потім завдання на пошук аналогів за функцією можна ускладнити. Психолог скручує дріт щільною спіраллю і показує дітям, що така спіраль може використовуватися як коліщатка іграшкової машини, адже скручений дріт котиться.

Завдання на комбінування.

Пошук варіантів комбінацій з синельної дроту може стимулюватися завданнями подібними наступним.

Завдання на комбінування структур.

Психолог показує дітям як можна поєднати кілька скручених в кільця дротів так, що б вийшло щось на кшталт намиста. Смісловий акцент робиться на тому, що, поєднуючи однаково скорочення кола ми отримуємо абсолютно нову конструкцію. Так само можна скачувати з дроту кульки так, що б вони трималися на дроті, що виконує роль каркасу. Таким чином вийде діадема або прикраса на кшталт бус. Психолог спершу показує дітям варіанти комбінацій, а потім просить придумувати їх самим. Увага дітей звертається на те, що вони в одній поробці з'єднали безліч однакових кульок і напівзігнутий дріт. Якщо дитина не може без допомоги дорослого самостійно з'єднува-

ти кілька скручених різними способами дротів (скажімо, у вигляді геометричних фігур), то їй слід давати підказки та стежити за тим, що б вона не переходила до інших видів діяльності з дротом, а все-таки шукала варіанти комбінацій. Комбінуючи в одній конструкції об'ємні і плоскі структури скручені з дроту діти розширюють свій досвід комбінування. Скажімо психолог показав дітям як можна скрутити з дроту померанчеву морквину, а кілька об'ємних морквин з щільно скрученого дроту на тарілці - це вже варіант простого комбінування. Так само досвід комбінування можна розширювати за рахунок введення в конструкцію різних предметів, скажімо олівців. Якщо обмотати олівець дротом, а зверху зігнути її витонченої петелькою, кружечком, а якщо вийде, то і сердечком - наш олівець стане набагато красивіше. При цьому психологу обов'язково слід нагадувати малюкам, що вони комбінують (з'єднують дріт і олівець) для того що б вийшла така гарна поробка. Крім олівців можна використовувати каштани, тверді картонні трубочки від туалетного паперу, шкірку апельсинів, невеликі дерев'яні або пластмасові кубики, деталі Лего Дупло, ці та багато предметів в поєднанні з синельною дротом дають можливість дітям скомбінувати безліч різних цікавих конструкцій.

Завдання на комбінування функцій.

Синельний дріт несе в собі багато прихованих функціональних можливостей які дитина може відкривати для себе і використовувати в різних поєднаннях. Причому комбінування, як відомо, може протікати як з'єднання декількох функцій в одній конструкції так само і як з'єднання структур і функцій. Скажімо, якщо педагог покаже дітям як з дроту зробити коліщатка і пружинки, а потім їх з'єднати, то виходити веселі пружинки на коліщатках. Крім того, що наші пружинки пружинять, вони ще можуть і крутитися. Синельним дротом добре обмотувати (скріплювати) між собою кілька предметів, а так же скріплювати один з одним кілька дротів. На початковому етапі це можуть бути прості комбінації декількох пружинок і коліщаток. А якщо поєднати між собою по центру кілька пружинок, то вийде крижинка – дзига. Згодом частину комбінацій можна ускладнювати створюючи, скажімо, композицію з морських мешканців на пружинних ніжках, або букети на пружинистих ніжках, чоловічків на пружинках, чарівних павучків, що пружинять тощо. Важливо показати дітям множинні варіанти комбінації кольорів, форм і функцій дроту.

Доцільно розділяти подібне конструювання за тематиками. Скажімо, вивчаючи тему «Дари осені» дітям пропонується скручувати з дроту тільки плоскі овальні овочі або фрукти (баклажан, кабачок, диня), або такі, які можуть за формою нагадувати трикутники (редиска, морква), або, скажімо, коло (яблуко, вишні, картопля, кавун). Колір дроту так само важливо підбирати ближче до кольору вибраного овоча або фрукта. Увага дітей в даному випадку акцентується саме на підборі аналогів за формою.

Специфіка конструювання у дошкільників полягає ще і в тому, що задум, якій продукує дитина, нечіткий і легко піддається всьмаким трансформаціям. Тому дуже часто почавши конструювати щось одне, згодом дитина змінює свою конструкцію до невпізнання. Така особливість дитячого мислення

може бути використана психологом для того щоб фіксувати нові замисли дитини, звертати увагу дитини на те, як ці замисли змінюються і тим самим розширювати досвід конструювання.

Якщо діти вже набули досвіду конструювання з синельного дроту, то їм можна давати завдання не показуючи наочних зразків, варіантів комбінацій. Завдання психолога при цьому полягає у тому щоб вчити дітей самостійно формувати задум, утримувати його, намагатися не давати деформуватися під впливом негативних зовнішніх впливів.

Проводячи заняття, психолог окрім синельного дроту може ще розкласти перед дітьми різні предмети (картонні тарілочки, маленькі пляшечки з під йогурту, спарені насіння клена, листя і головки живих квітів, котушки від ниток, очі на липучках, гудзики та багато іншого) вони будуть виступати своєрідними наочними підказками того, з чим можна комбінувати варіанти конструкцій з дроту.

Висновки. Конструювання з синельного дроту за методикою КАРУС відповідає пізнавальним запитам дитини дошкільного віку і служить надійним методичним засобом розвитку у дітей розумових дій за аналогією, шляхом комбінування і шляхом контрастного реконструювання. Що в свою чергу служить закладанням основи для подальшого розвитку тенденцій до стратегіальної структури творчого мислення дитини.

Для пояснення внутрішніх протиріч процесу творчого конструювання представлено методологічне положення про єдність аналогізування, комбінування і контрастного реконструювання в структурі творчої діяльності дошкільника.

Аналіз результатів дослідження показав, що у дітей четвертого і п'ятого року життя стихійно виявляються і присутні ознаки всіх мисленнєвих тенденцій (до аналогізування, комбінування і реконструювання), а згодом в процесі набуття досвіду конструювання позначається провідна мисленнєва тенденція.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла І. М. Психологія творчого конструювання в дошкільному віці. К.: Веселка, 2011. 431с.
2. Ваганова Н.А. Стратегічні тенденції аналогізування і комбінування в процесі розуміння старшими дошкільниками нових завдань Стратегії творчої діяльності: школа В.А. Моляко. К.: Освіта України, 2008. С. 201 – 264.
3. Гулько Ю. А. Від наслідування до стратегії творчої діяльності / Практичний психолог: дитячий садок, № 12, 2014. С. 13 – 22.
4. Моляко В. А. Творческая конструкторология (пролегомены). К.: Освіта України, 2007. 388с.
5. Парамонова Л. А. Теория и методика формирования творческого конструирования в дошкольном возрасте. М.: Изд-во Академия, 2002. 192 с.

REFERENCES TRANSLITERATED

1. Bila I. M. Psykholohiia tvorchoho konstruiuvannia v doshkilnomu vitsi. K.: Veselka, 2011. 431s.
2. Vahanova N. A. Stratehichni tendentsii analohizuvannia i kombinuvannia v protsesi rozuminnia starshymy doshkilnykamy novykh zavdan Stratehii tvorchoi diialnosti: shkola V.A. Moliako. K.: Osvita Ukrainy, 2008. S. 201 – 264.

3. Hulko Yu. A. Vid nasliduvannia do stratehii tvorchoi diialnosti / Praktychnyi psykholoh: dytiachyi sadok, № 12, 2014. S. 13 – 22.
4. Moliako V. A. Tvorcheskaia konstruktologiiia (prolegomeny). K.: Osvita Ukrainy, 2007. 388s.
5. Paramonova L. A. Teoriia i metodika formirovaniia tvorcheskogo konstruirovaniia v doskolnom vozraste. M.: Izd-vo Akademiia, 2002. 192 s.

Hulko Yu. A. Application of the KARUS training system in classes on design in the middle group of kindergarten. The article sets out the provision about the unity of analogization, combination and contrast reconstruction in the structure of preschooler's creative activity. The use of the KARUS training system in the classes on chenille wire constructing is described. It is shown that in children of the fourth and fifth years of life, in the process of designing from chenille wire, all mental tendencies to analogization, to construction and to contrast reconstruction are manifested in various degrees and spontaneously. And as the child gains design experience, as well as the manifestation of his individual specificity of thinking, any one leading mental tendency is more or less clearly manifested.

Keywords: design, analogization, combination, contrast reconstruction.

Отримано 26.09.2019

УДК 159.923.2-058.862

Девіс Лариса Анатоліївна

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ-СИРИТ

Девіс Л. А. Психологічні проблеми розвитку та формування особистості дітей-сирит. У статті досліджується проблема розвитку та формування особистості дітей-сирит. Експериментальні дослідження психологів показують, що у такої категорії дітей спостерігаються значні відхилення в розвитку особистості та в системі стосунків до світу та інших людей. Також було досліджено психолого-педагогічні умови формування особистості дітей-сирит у різних умовах виховання. Таким чином, у вихованців загальноосвітньої школи – інтернату не формується прагнення до співпраці з людьми, а також, в спілкуванні не проявляється пізнавальна активність та домінує прагнення до примітивних контактів, а це, у свою чергу, не сприяє засвоєнню дитиною культурних досягнень людства і повноцінної орієнтації у навколишньому світі. Викладений у статті матеріал дозволяє побачити, яким чином у процесі формування особистості дитини, що виховується поза родиною, розвиваються нові рівні та якості особистості.

Ключові слова: психічна депривація, міжособистісні стосунки, відношення до себе, спілкування, співпраця.

Девіс Л. А. Психологические проблемы развития и формирования личности детей-сирот. В данной статье исследуется проблема развития и формирования личности детей-сирот. Экспериментальные исследования психологов показывают, что у этой категории детей наблюдаются значительные отклонения в личностном развитии и в системе взаимоотношений к миру и к другим людям. Также были исследования психолого-педагогические условия формирования личности детей-сирот в разных условия воспитания. Таким образом, у воспитанников учреждений интернатного типа не формируется стремление к деловому сотрудничеству с людьми и в процессе общения у них не проявля-